

**Спеціалізованій вченій раді Д 14.052.05
Державного університету «Житомирська політехніка»**

ВІДГУК

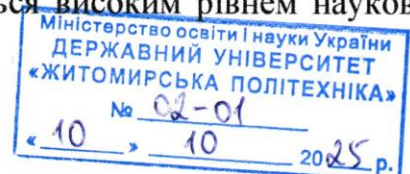
офіційного опонента доктора економічних наук, доцента
ТКАЧА Миколи Ярославовича на дисертаційну роботу
ДЖИГОРИ Ольги Миколаївни на тему: «Система фінансового забезпечення
НАТО та воєнно-економічна безпека України», подану на здобуття наукового
ступеня доктора економічних наук за спеціальністю: 21.04.01 – економічна
безпека держави (економічні науки)

1. Ступінь актуальності теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Актуальність теми дисертаційної роботи Джигори Ольги Миколаївни зумовлена потребою формування в Україні ефективної системи фінансового забезпечення сектору безпеки й оборони, яка б відповідала стандартам і принципам НАТО. В умовах воєнної агресії РФ проти України, наукове обґрунтування взаємозв'язку між фінансовими механізмами Альянсу та системою воєнно-економічної безпеки держави є не лише теоретично значущим, а й практично необхідним для зміцнення обороноздатності та стійкості державних інститутів.

Тема дослідження тісно пов'язана з державними стратегіями та програмами у сфері безпеки, зокрема з положеннями Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу тощо. Робота узгоджується з пріоритетними напрямками наукових досліджень Міністерства освіти і науки України, зокрема щодо проблем забезпечення національної безпеки та підвищення ефективності управління публічними фінансами. У цьому контексті дисертація не лише логічно вписується у загальний науковий дискурс, а й розширює його за рахунок міждисциплінарного підходу, який поєднує економічну теорію, фінансову політику, військову економіку та міжнародні відносини.

Дослідження має також безпосередній зв'язок із науково-дослідною тематикою Державного університету «Житомирська політехніка», зокрема: «Механізм подолання наслідків російсько-української війни на урбанізованих територіях» (номер державної реєстрації 0123U101827, 2023-2025 рр.), «Розробка інструментів державного фінансового аудиту та державного експортного контролю» (номер держреєстрації 0125U002795, 2025-2027 рр.), а також у межах прикладної держбюджетної науково-дослідної роботи: «Розробка механізму сталого розвитку економічних систем в умовах воєнних дій та післявоєнного відновлення економіки» (номер держреєстрації 0124U000463, 2024-2026 рр.).

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Джигори Ольги Миколаївни відзначається високим рівнем наукової

обґрунтованості, системністю викладу матеріалу та логічною узгодженістю наукових положень. Авторка ґрунтовно розкриває теоретико-методологічні засади формування системи фінансового забезпечення НАТО (розділ 1), застосовуючи комплекс сучасних методів наукового аналізу – від порівняльного та структурно-функціонального до системно-інституційного.

Обґрунтованість результатів дослідження підтверджується глибоким аналізом еволюції фінансової архітектури НАТО (розділ 2), висвітленням принципів функціонування її бюджетних механізмів (розділ 3), а також розробкою авторської моделі впливу системи спільного фінансування на рівень воєнно-економічної безпеки держав (розділ 4). Авторка переконливо доводить взаємозалежність між фінансовою стійкістю оборонних інституцій Альянсу та механізмами формування економічної безпеки його членів, зокрема в умовах розширення НАТО та зростання геополітичних ризиків (розділ 5).

Положення і висновки загалом добре підперті джерельною базою (офіційні дані НАТО/МОУ/міжнародні організації), прозорою логікою дослідження та кількісними і якісними моделями (інтегральні індекси, адаптивні прогнози).

Представлені у роботі положення відповідають сучасним науковим підходам до оцінки фінансово-економічної безпеки та базуються на принципах доказовості, відкритості та аналітичної верифікації.

3. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Дисертаційна робота Джигори Ольги Миколаївни відзначається високим рівнем наукової новизни, яка полягає у розвитку теоретико-методологічних положень, а також розробці практичних рекомендацій щодо сучасного та потенційного впливу системи фінансового забезпечення НАТО на воєнно-економічну безпеку України.

Найважливішими положеннями наукової новизни є наступні:
вперше:

- встановлено вплив наукових парадигм на формування системи фінансового забезпечення НАТО, який полягає у наступному:
а) функціоналістські та неофункціоналістські концепції зумовили розвиток механізмів економічної інтеграції як інструменту політичної консолідації держав-членів у межах єдиного безпекового простору; б) неореалістичний підхід визначив необхідність балансування між колективними й національними інтересами країн Альянсу у процесі розподілу фінансових зобов'язань; в) інституціоналізм і поліцентризм сформували орієнтацію системи на формалізовані правила, прозорі процедури та децентралізовані механізми управління ресурсами, що забезпечило підвищення ефективності, раціональності та результативності фінансування у сфері колективної безпеки. Виявлені закономірності дають змогу визначати не лише масштаб, але й ефективність та якість використання фінансових ресурсів Альянсу;
- розроблено інтегральні показники оцінки стану фінансового забезпечення воєнно-економічної безпеки України та країн-членів НАТО, які

абсорбують комплекс ключових детермінант (чисельність військовослужбовців, обсяги ВВП, оборонні витрати на обладнання, персонал, інфраструктуру) та забезпечують ідентифікацію домінуючого впливу рівня економічного розвитку на здатність держав-членів підтримувати фінансову стабільність і ресурсну стійкість системи колективної безпеки, а також впливу людського ресурсу на формування воєнно-економічної безпеки держави, що формує науковий базис для здійснення комплексної оцінки динаміки фінансової спроможності сектору безпеки й оборони, визначення рівня ефективності розподілу та використання ресурсів, а також створює можливості для прогнозування тенденцій розвитку воєнно-економічної безпеки;

– розроблено механізм адаптації системи воєнно-економічної безпеки України до стандартів НАТО з урахуванням положень NDPP та регламентів STANAG 2601 – фінансове управління та звітність, STANAG 4172 – логістичне забезпечення, STANAG 4107 – взаємне визнання результатів оцінки відповідності в сфері оборонних закупівель, STANAG 6001 – мовна підготовка та військова освіта, із визначенням їх взаємозв'язку, інтеграційного потенціалу та ролі у посиленні інституційної спроможності сектору безпеки і оборони держави до створення спільного інформаційного, навчального, фінансового та логістичного простору, використання яких дозволить забезпечити гармонізацію національної системи планування, фінансування та управління оборонними ресурсами із практиками країн-членів НАТО;

удосконалено:

– концептуальну модель дослідження системи фінансового забезпечення НАТО та воєнно-економічної безпеки України, яка не лише структурує процес наукового пошуку і створює когерентні межі для аналізу, але й відкриває нові перспективи для поглибленого теоретико-методологічного осмислення фінансової архітектури міждержавних оборонних союзів, дозволяє комплексно враховувати взаємозв'язок між формальними інституційними процедурами (регламентованими бюджетними та інвестиційними механізмами, правилами прийняття фінансових рішень у межах Альянсу) та неформальними практиками (неофіційними домовленостями, політичними компромісами і коаліційними ініціативами окремих держав-членів), стратегічними цілями оборонної політики та конкретними інструментами їх фінансування, глобальними безпековими викликами та національними пріоритетами держав-членів і держав-партнерів;

– експлікацію понятійно-категоріального апарату, яка дозволила під системою фінансового забезпечення НАТО розуміти інституційно врегульовану, політично узгоджену й методологічно обґрунтовану сукупність спільних і національних фінансових механізмів;

– методологічне обґрунтування механізмів трансформації фінансових інструментів НАТО в умовах стратегічного розширення та

зміцнення воєнно-економічної безпеки України від модернізації Програми інвестицій у сферу безпеки НАТО (NSIP) до побудови стратегічно орієнтованої моделі оборонного фінансування, заснованої на принципах пропорційності, оперативності, цифровізації та стратегічного стримування, розуміння яких визначає роль інституційної взаємодії між НАТО та Україною;

– зміст дефініції «воєнно-економічна безпека», як гарантовану відповідними інституціями здатність держави, своєчасно мобілізувати й ефективно використовувати ресурси для збереження та розвитку оборонної спроможності, підтримувати макроекономічну стійкість, захищати критичну інфраструктуру та забезпечувати швидке відновлення, яка набуває властивостей повноцінної системи із власною композицією (інституції, бюджети, виробничі й науково-технічні підсистеми), структурою (ієрархії, ролі, правила), механізмами (планування, аудит, нагляд), середовищем (внутрішні та зовнішні шоки) і замкненими циклами «входи-процеси-виходи-зворотні зв'язки»;

– комплексну методологію ідентифікації військово-економічних пріоритетів НАТО, підтверджених аналітичними даними за індексами Global Peace Index (GPI), Heidelberg Institute for International Conflict Research (HIIC) та Fragile States Index (FSI), сутність якої полягає у переорієнтації оборонних витрат від традиційних форм військового забезпечення до превентивних, цифрових та інформаційно-аналітичних компонентів системи стримування.

4. Наукове значення та практична цінність одержаних результатів дослідження.

Наукове значення дисертаційної роботи Джигори Ольги Миколаївни полягає у поглибленні теоретико-методологічних засад дослідження фінансового забезпечення системи колективної безпеки, що в межах сучасної економічної науки є недостатньо розробленим напрямом. У роботі створено цілісну концептуальну модель фінансової архітектури НАТО, яка інтегрує бюджетні, інвестиційні, програмно-цільові та аналітичні механізми функціонування Альянсу й дозволяє розширити наукове розуміння економічної природи міждержавного співфінансування у сфері оборони та обґрунтувати його значення для формування воєнно-економічної безпеки держав-членів і партнерів.

Основні теоретичні та методологічні положення дослідження використовуються в освітньому процесі Державним університетом “Житомирська політехніка”, для підготовки здобувачів за спеціальністю 256 (КЗ) «Національна безпека», зокрема для удосконалення структури та змісту таких дисциплін, як «Управління оборонно-промисловим комплексом», «Управління національною безпекою», «Економічна безпека в умовах глобальних безпекових викликів», «Фінансова безпека держави» та ін. (Довідка № 44-21.00/652 від 14.05.2025).

Практичні рекомендації знайшли відображення у діяльності Управління Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України в

Житомирській області (Довідка № 293/54 від 19.02.2025), Військової частини 3047 Національної гвардії України (Довідка № 1/47/ від 05.05.2025), Головного управління Державної казначейської служби України у Полтавській області (Довідка № 841/23-01 від 17.04.2025), Військової частини А 1724 Міністерства оборони України (Довідка № 107 від 22.04.2025), Департаменту регіонального розвитку Житомирської обласної військової адміністрації (Довідка № 281/01- 4-31 від 12.02.2025), Головного управління ДПС у Житомирській області Державної податкової служби України (Довідка № 6720/6/06-30-21-01 від 05.03.2025).

5. Повнота викладення наукових положень, матеріалів, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації. Повнота висвітлення результатів дисертаційного дослідження Джигори Ольги Миколаївни повною мірою відповідає сучасним вимогам, визначеним нормативними актами Міністерства освіти і науки України щодо оприлюднення результатів наукових робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора наук. Опубліковані матеріали відображають усі ключові теоретичні, методологічні та прикладні результати дослідження, що свідчить про системність і завершеність наукового пошуку авторки, а також про її здатність забезпечити наукову апробацію здобутих результатів у вітчизняному та міжнародному науковому просторі.

Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 36 наукових працях, зокрема: 2 монографії (в тому числі 1 – одноосібна); 5 статей у зарубіжних виданнях, що включенні до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та WoS; 18 статей у вітчизняних фахових виданнях, що включенні до міжнародних наукометричних баз даних; 11 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Таким чином, публікаційна активність здобувачки засвідчує високий рівень наукової зрілості, відповідальне ставлення до апробації результатів та їх широке представлення у фаховому середовищі. Зазначене забезпечує не лише достовірність і верифікованість наукових положень дисертації, а й сприяє популяризації результатів дослідження у сфері економічної безпеки держави та міжнародного фінансово-економічного співробітництва.

6. Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Структура дисертаційної роботи Джигори Ольги Миколаївни є логічно виваженою, послідовною та відповідає вимогам, визначеним Міністерством освіти і науки України до докторських дисертацій у галузі економічних наук. Дисертація має традиційну наукову побудову, що включає вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел і додатки. Кожен структурний елемент посідає своє місце в логіці наукового пошуку та сприяє повному розкриттю теми дослідження.

Зміст дисертації відзначається високим рівнем наукової аргументованості, чіткою логікою викладу матеріалу, узгодженістю теоретичних узагальнень із практичними результатами. Така структура забезпечує внутрішню єдність

дослідження, чітке розмежування аналітичних і прикладних аспектів та узгодження завдань з отриманими результатами.

Оформлення дисертації відповідає чинним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо структури, обсягу та бібліографічного опису. Текст виконано грамотно, з використанням наукового стилю, посилання оформлені коректно, таблиці, рисунки й додатки чітко ілюструють результати аналізу. Робота має завершений характер, що підтверджує високий рівень наукової зрілості здобувачки.

7. Висновок про відсутність порушень академічної доброчесності. Під час ознайомлення з дисертаційною роботою Джигори Ольги Миколаївни на тему: «Система фінансового забезпечення НАТО та воєнно-економічна безпека України» не виявлено фактів порушення принципів академічної доброчесності, визначених нормативними документами Міністерства освіти і науки України.

Дисертаційне дослідження виконано з дотриманням норм академічної етики, вимог до наукової об'єктивності та прозорості, а його результати можуть розглядатися як самостійний і оригінальний науковий доробок здобувачки.

8. Дискусійні питання та зауваження до дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Джигори Ольги Миколаївни вирізняється високим рівнем теоретичного опрацювання проблематики фінансового забезпечення НАТО та глибоким розумінням взаємозв'язку економічних і безпекових процесів. Водночас окремі положення дослідження потребують конкретизації та уточнення.

1). Значною перевагою роботи є комплексне висвітлення еволюції фінансової архітектури НАТО та її трансформації після 2014 р. (розділ 1). Разом із тим, не зовсім зрозуміло межі поняття «система фінансового забезпечення НАТО», які саме підсистеми входять (NSIP, цивільний, військовий бюджети НАТО, національні бюджети членів, трастові фонди, позабюджетні канали). Доцільно було би задати чітку «границю контуру» системи, щоб уникнути змішування наднаціонального та національного рівнів.

2). У висновках (розділ 1) часто вжито формулювання на кшталт «доведено, встановлено, обґрунтовано», хоча розділ є теоретико-методологічним. Краще було б переформулювати на «теоретично обґрунтовано, сформульовано модель, висунуто припущення» і дати вказівки, де саме емпірично це перевіряється у наступних розділах.

3) Перехід від цілі «2/20» до цілі «5/30» сформульований як доконаний факт, але без емпіричної верифікації (розділ 3). Твердження про «нову модель 5/30» і відхід від «2/20» виглядає концептуально сильно, однак хотілось би побачити посилання на офіційні документи (комюніке), статистику виконання (невиконання) по країнах, тест на наслідки для структури витрат.

3). Авторка демонструє ґрунтовне володіння сучасними методами економічного аналізу, зокрема використанням інтегральних показників та кореляційних залежностей (розділ 4). Проте доцільним було б більш детально обґрунтувати вибір окремих індикаторів, а також пояснити можливі обмеження застосування цих методів у контексті міждержавних порівнянь.

4). Дисертаційна робота відзначається високим рівнем наукової новизни, що проявляється у спробі системно поєднати фінансово-економічні та безпекові підходи до аналізу діяльності НАТО. Разом з тим, у контексті сучасних викликів варто було б глибше розкрити роль приватного сектору та інноваційних фінансових інструментів (зокрема державно-приватного партнерства, оборонних інвестиційних фондів) у зміцненні фінансової архітектури Альянсу, що додало б дослідженню більшої комплексності й практичної орієнтованості.

5). Структура й обсяг відповідають рівню докторської (вступ, 5 розділів, 388 с., 65 табл., 44 рис.), що добре; водночас було би краще винести методичні докази (ваги, нормування, код) у додатки, щоб розвантажити основний текст.

6). Практичні рекомендації, сформульовані авторкою щодо підвищення фінансової стійкості сектору безпеки України, є змістовними й актуальними. Разом із тим, певна частина пропозицій могла б бути деталізована через приклади конкретних механізмів імплементації у вітчизняну систему оборонного планування, яка на даний час перебуває в процесі реформування та переходу на стандарти НАТО, що підсилить прикладну цінність дослідження.

Водночас слід зауважити, що вказані недоліки та дискусійні питання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження і не зменшують його теоретичного й практичного значення.

9. Загальний висновок щодо оцінки дисертаційного дослідження. Враховуючи значущість досліджуваної проблеми та результати проведеного наукового аналізу, можна констатувати, що дисертаційна робота Джигори Ольги Миколаївни на тему: «Система фінансового забезпечення НАТО та воєнно-економічна безпека України» є самостійною, завершеною кваліфікаційною працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що мають істотне значення для розвитку науки та практичної діяльності. Дисертація виконана на високому науковому рівні, має практичну спрямованість та відповідає вимогам пунктів 6-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 із внесеними змінами. З огляду на зазначене вважаю, що Джигора Ольга Миколаївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
начальник навчально-наукового центру
оборонного менеджменту Національного
університету оборони України
полковник

Микола ТКАЧ